

SID

ابزارهای پژوهش

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه‌های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم‌های آموزشی

سامانه ویراستاری (ویرایش متون فارسی، انگلیسی، عربی)

کارگاه‌ها و فیلم‌های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

روش تحقیق کمی

روش تحقیق کمی

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

پول‌شویی و تعلیم و تربیت

محمود قنادان

استادیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران

چکیده

(تاریخ دریافت: ۱۳۸۴/۲/۲۰)

مفاهیم پول‌شویی، روش‌ها و تکنیک‌ها و مراحل کار، تاریخچه و سیر تحول و نحوه برخورد و کوشش‌های انجام شده برای جلوگیری در سطح ملی و بین‌المللی و نیز برخی توصیه‌های کنوانسیون‌های وین، استراسبورگ، سن پترزبورگ پالمو و امریکا موضوع این بررسی است. در این نوشته به برخی فعالیت‌های FATF، UNODC و «سازمان ضد پول‌شویی جهانی» سازمان ملل متحد در مورد مؤسسات «پول‌شویی-مافیایی»، توصیه‌نامه‌ها و اشکالات هماهنگی در سطوح بین‌المللی اشاره شده و انگیزه و وسعت کار و شاخص‌های آماری برخی تحولات جهانی در سال‌های اخیر مورد بحث قرار گرفته است. اشاره و تأکید بر نحوه انجام پول‌شویی و جمع‌آوری مشخصات بسیاری از پایگاه‌های اینترنتی فعال مبارزه با پول‌شویی و برنامه‌های آتی پول‌شویی و بالاخره توجه به راه‌حل‌های برخاسته از تعلیم و تربیت و تأکید بر نظرات برخی اقتصاددانان تعلیم و تربیت خصوصاً سرمایه‌گذاری در «سرمایه انسانی» موضوع بحث‌های پایانی این مقاله را تشکیل می‌دهد.

کلید واژه‌ها: اقتصاد. پول‌شویی. تعلیم و تربیت. جرائم اقتصادی. اقتصاد

زیرزمینی. کلاهبرداری‌های بین‌المللی

مقدمه

اصطلاح «پول‌شویی»^۱ به معنی شستن و پاک‌گرداندن پول‌هایی که صبغه معنوی آن از فرآیندهای غیرقانونی و ناپاک حاصل شده، ماهیتاً واژه‌ای غربی است که معنی آن ریشه در فرهنگ اقتصادی و مالی کشورهای پیشرفته دارد، جایی که نقل و انتقال درآمدها صرفاً از طریق نظام بانکی انجام می‌شود. در این کشورها وجود وجه نقد فیزیکی در حجم زیاد و توجیه نقل و انتقال دستی آن در چارچوب قوانین و مقررات به سختی و بر اساس استثناء ممکن است بگنجد و هر نوع پنهان‌کاری و عدم شفافیت و عدم گزارش به ادارات مالیات با تنفسه جرم است.

در اکثر کشورهای جهان سوم، معاملات معمولاً شفاهی است و کمتر در دفاتر حسابداری (اگر وجود داشته باشد) ثبت می‌شود و دریافت و پرداخت‌ها نزد عاملان آنها نیز امری خصوصی است. در چنین جوامعی فعالیت‌های اقتصادی نظام‌های بانکی در رابطه با مالیات غالباً مورد مطالعه قرار نمی‌گیرد و نقل و انتقال پول به صورت غیر مستقیم در وجه حامل است؛ پول، چک و اسناد مالی و حتی اسناد اموال غیر منقول چندین بار دست به دست می‌گردد و ثبت و انتقال آن در دفاتر رسمی سال‌های متمادی به تعویق می‌افتد و ثبت نمی‌شود. در این کشورها «کد شناسه ملی»^۲ وجود ندارد و اظهار نامه مالیاتی غالباً تنظیم نمی‌شود. در چنین شرایطی انتظار پول‌شویی که عمدتاً با کنترل جریانهای درآمد غیر قانونی، ناپاک، و مخفی سر و کار دارد امری عبث خواهد بود.

از ابتدای رویش طبیعی نظام‌های بانکی و نظام‌های مالیاتی این دو نهاد با یکدیگر آشنا نبوده و به جز مواردی خاص برای اثبات و نفی پرونده‌های مالیاتی، ندرتاً به نظام بانکی مراجعه و یا از آن استفاده شده است. حلقه اتصال این دو نظام و شناخت مؤدیان مالیاتی، عاملان اقتصادی و فعالیت‌های آنان اعم از حقیقی یا حقوقی، «کد شناسه ملی» است. برخی کشورهای جهان سوم که دارای چنین نظامی نیستند یا نظامی دارند که اجرا نمی‌شود، کوشش‌های کم‌رنگی در زمینه پول‌شویی آغاز

1. Money laundering

2. Social Security Number (SSN) www.SID.ir

کرده‌اند تا آنها را از شمول توصیه‌های کنفرانس‌های جهانی استثناء نکند. پیش فرض مبارزه با پول‌شویی در کشورهای پیشرفته اقتصادی کنترل مالیاتی است و اساس اداره امور اقتصادی جوامع نیز وصول مالیات است که پنهان کردن جریان‌های پولی و دستکاری درآمدها و هزینه‌ها در آنجا جرم شناخته می‌شود.

در ایران سالیان درازی است که نوعی حرکت کمال‌گرای آرام و بی سررسید برای شناخت آحاد ملت و تخصیص کد شناسه ملی آغاز شده است. از سال ۱۳۴۵ به موجب قانون، تنظیم اظهار نامه مالیاتی برای همه آحاد ملت و شخصیت‌های حقوقی الزامی و اجباری شده است. کاری که به جز برای برخی شرکت‌ها و مؤسسات هرگز برای آحاد ملت عملی نشده، آیین‌نامه‌های اجرایی آن همواره در دست تهیه مانده و حتی بر اساس ادبیات روایی مالیات، این کار توسط خود وزرای اقتصاد و دارایی، هیأت وزیران، نمایندگان پارلمان، و جز آن، علی‌رغم وجود موازین قانونی طی حدود ۴۰ سال گذشته، تا به امروز اجرا نشده است، لذا حرکت اخیر نیز احتمالاً سر رسیدی ندارد و برای نوشتن سررسید آن نیز مهلتی اندیشیده نشده است.

اصطلاح پول‌شویی به سال‌های دهه ۱۹۲۰ مربوط می‌شود. در آن زمان باندهای بزرگ خلاف کاری برای توجیه درآمدهای خود مجموعه‌های لباسشویی و پمپ بنزین دایر می‌کردند و چون در این دو صنف معاملات با پول نقد انجام می‌شد، آنها میان منشاء اصلی درآمدهای خود با این کسب و کارها پل می‌زدند. در اوایل دهه ۱۹۷۰ موضوع پول‌شویی مجدداً با ماجرای «واترگیت» و قرارداد «ایران - کنترا» در جامعه آمریکا مطرح شد که به دنبال آن قانون کنترل پول‌شویی در سال ۱۹۸۶ در آن کشور تصویب و به مورد اجرا گذارده شد (همایش بین‌المللی...، ۱۳۸۲، ص ۲۵۹). در همان سال در انگلستان نیز قانون جرایم راجع به قاچاق مواد مخدر به تصویب رسید و از اول سال ۱۹۸۷ لازم‌الاجرا گردید (دوبوتیز، ۱۳۸۳، ص ۶۵).

در سطح جهان اولین بار در سال ۱۹۸۸ در کنوانسیون وین ضوابط و مقرراتی برای

مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روانگردان به تصویب رسید و ایران در سال ۱۳۷۰ با تصویب قوه مقننه به آن پیوست و این کنوانسیون بر اساس ماده ۹ قانون مدنی در حکم قوانین داخلی کشور اعتبار قانونی پیدا کرد.

در اجرای موارد فوق دولت ایران لایحه‌ای در ۹ ماده و ۹ تبصره در شهریور ۱۳۸۱ به تصویب رساند و برای تصویب قانونی به مجلس ارسال کرد. مجلس بیش از دو سال است آن را در دست مطالعه دارد. هم‌چنین باید توجه داشت که به موجب اصل ۴۷ قانون اساسی، مالکیت از راه مشروع محترم است و جز در موارد اثبات عدم مشروعیت از طرف دولت مالکیت اشخاص قابل تعرض نیست. هم‌چنین استناد به اصل ۴۹ قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ و مصادره درآمدهای نامشروع و قانون اجرای آن که در سال ۱۳۶۳ به تصویب رسیده چندان منطقی به نظر نمی‌رسد.

از سال ۱۹۸۸ بسیاری از دولت‌ها قوانینی در خصوص معکوس نمودن بار اقامه دلیل، که در نظام‌های حقوق عرفی از آن به عنوان «از دست رفتن حقوق مدنی» یاد می‌شود، تصویب کردند. در این وضعیت، کشورها می‌توانند اموالی را توقیف کنند و از مالک آن بخواهند که ثابت کند آن اموال حاصل از جرم نبوده است (همایش بین‌المللی...، ۱۳۸۲، ص ۴۳).

تقریباً در پیشینه حقوق کیفری همه کشورهای پیشرفته جهان «اصل براءت^۱» یا «فرض براءت^۲» دیده می‌شود و مقدم دانستن اماره مجرمیت بر اصل براءت در حقوق کیفری یک استثناء است (شمس ناتری، ۱۳۸۲، ص ۱۷۰).

حقوق کیفری فرانسه - قانون ۱۳ مه ۱۹۹۶ - در ارتباط با پول‌شویی، اصل براءت را تحت حاکمیت اماره مجرمیت قرار داده است. بند ۱ ماده ۳۹-۲۲۲ از قانون مذکور می‌گوید «اگر شخصی نتواند منشأ مالی منطبق با طرز زندگی خود را در عین داشتن روابط معمولی با یک یا چند نفر که مواد مخدر مصرف می‌کنند یا در خرید و فروش مواد مخدر دست دارند یا سرمایه‌های نامشروع را تبدیل و پاک می‌کنند، توجیه کند به حبس

به مدت ۵ سال و پرداخت مبلغ ۵۰۰٬۰۰۰ فرانک محکوم می‌شود (شمس ناتری، ۱۳۸۲، ص ۱۷۱).

قوانین مشابهی در کشورهای انگلستان (۱۹۸۶)، ایتالیا (۱۹۷۸، ۱۹۹۰، ۱۹۹۱)، لوکزامبورگ (۱۹۸۹)، فرانسه و سوئیس (۱۹۹۰)، سوئد (۱۹۹۲)، آلمان، اطریش، بلژیک، دانمارک، اسپانیا، پرتغال (۱۹۹۳)، هلند، نروژ، لهستان، مجارستان (۱۹۹۴) و بالاخره یونان (۱۹۹۵) به تصویب مجامع قانونگزاری رسیده است (دویوتیز، ۱۳۸۳، صفحات گوناگون).

تعاریف

بر اساس تعریف «فرهنگ انگلیسی آکسفورد»، پول شویی «... عبارت است از انتقال وجوهی با منشاء مشکوک یا غیرقانونی و معمولاً در ارتباط با یک کشور خارجی و بازیافت^۱ مجدد آن در جامه آنچه به نظر می‌رسد پاک^۲ باشد یا از منابع قانونی تحصیل شده باشد» (آکسفورد، ۱۹۸۹، ص ۷۰۲). منبع خارجی ذکر شده در «فرهنگ آکسفورد» محتمل الوقوع است لیکن ممکن است جامعیت نداشته باشد.

در عبارات دیگری، از واژه‌های «پول داغ^۳»، «پول خاکستری^۴»، «پول کثیف^۵»، «معاملات کثیف^۶»، «درآمدهای کثیف^۷»، «اقتصاد زیرزمینی^۸»، «پول سیاه^۹» و نیز در قالب کلاهبرداری‌های مختلف، از جمله «کلاهبرداری بانکی^{۱۰}»، «کلاهبرداری انتقال^{۱۱}»، «کلاهبرداری توسط نامه^{۱۲}»، «کلاهبرداری از اسرار^{۱۳}» و جرائم مشابه دیگری نظیر «فرار

1. Recover

2. Clean

3. Hot money

4. Grey money

5. Dirty money

6. Dirty dealing

7. Dirty income

8. Underground economy

9. Black money

10. Bank fraud

11. Wire fraud

12. Mail fraud

از مالیات^{۱۴}، «رشوه‌خواری^{۱۵}»، «جنایات سازمان یافته^{۱۶}»، «اغفال و انحراف^{۱۷}»، «معامله جنسی^{۱۸}»، «تجارت‌های پست^{۱۹}»، «استثمار در مزرعه‌داری^{۲۰}»، «دزدی اموال دولتی^{۲۱}»، «معاملات مواد مخدر^{۲۲}»، «معاملات غیرمجاز اسلحه^{۲۳}»، «کلاهبرداری^{۲۴}»، «راهزنی و سرقت^{۲۵}»، «کلاشی و اخاذی^{۲۶}»، «قاچاق کردن^{۲۷}»، «قاچاق انسان^{۲۸}»، «فحشاء غیرقانونی^{۲۹}»، «فساد و انحراف^{۳۰}»، «جعل اسناد^{۳۱}»، «اخاذی و تهدید با نامه^{۳۲}»، «کلاهبرداری و حيله با اشیاء هنری و عتیقه‌ها^{۳۳}»، و «کلاهبرداری مالیاتی^{۳۴}» سخن رفته است.

پول‌شویی را «سومین تجارت مهم جهان» نامیده‌اند و این جمله به کرات در منابع پول‌شویی تکرار شده است^{۳۵}؛ به همین دلیل، گاه می‌بینم به عنوان یک «علم» از آن یاد می‌شود^{۳۶}. گاهی پیشرفت‌های مرتبط با «مقابله با پول‌شویی^{۳۷}» زمینه را برای «شکار

13. Securities fraud

14. Tax evasion

15. Bribery

16. Organized crime

17. Corruption

18. Barter

19. Petty Trade

20. Substance farming

21. Stealing of state property

22. Narcotic trade

23. Illegal arm trade

24. Fraud

25. Robbery

26. Extortion

27. Smuggling

28. Trafficking in human beings

29. Illegal prostitution

30. Corruption

31. Forgery

32. Blackmail

33. Arts & antique fraud

34. Vat fraud

35. Money laundering is world's "third largest business"

36. Science of money laundering

37. Anti money laundering

پول‌های کثیف^۱ فراهم می‌آورد. هم‌چنین از اصطلاحات ترکیبی دیگری نظیر پول‌شویی با «تجارت اعتباری^۲»، «تجارت هوشمند^۳»، «پول‌های عمده^۴»، «ضد پول^۵»، «جنایت در فضا^۶»، یا «پول در فضا^۷» استفاده می‌شود. می‌توان گفت که تأمین مالی تروریسم پول‌شویی در خلاف جهت است، یعنی پول بالقوه پاک را می‌توان برای مقاصد غیر قانونی وارد مجراهای مالی کرد (جویس، ۱۳۸۲، ص ۴۴-۴۵).

در قانون‌گذاری چون مرز فعالیت‌های قانونی و غیرقانونی با دو محور اعتبار زمان (عطف به ماسبق شدن) و اعتبار مکان (مرزهای سیاسی کشورها) تغییر می‌کند، نمی‌توان پرسید که چرا کشورهای دیگر در امحاء موارد خلاف و غیرقانونی یک کشور همکاری نمی‌کنند. کنوانسیون‌های بین‌المللی به طور کلی برای کشورهایی که به آنها ملحق شده‌اند در حکم قانون هستند. در عین حال که ممکن است قوانین خاص اجرای همه مفاد آن‌را نداشته باشند. بنابراین، نمی‌توان تعاریف پول‌شویی را از حیطه نفس جرائم مستثنی کرد. به طور مثال، اگر رباخواری، قمار بازی، و روسپیگری در کشوری جرم نیست نباید انتظار داشت درآمد حاصل از آن مشمول پول‌شویی شود، و در انتقال چنین ثروت‌هایی به کشورهای دیگر نیز همین قاعده برقرار خواهد بود.

گستره پول‌شویی

گلد و لوی^۸ معتقدند که «سیاست واقعی» خود نوعی پول‌شویی است، زیرا حکومت‌ها نسبت به علاقه یا تنفر از افراد و سازمان‌های فعال در یک جامعه فعالیت آنها را مشمول پول‌شویی و یا معاف از آن می‌دانند. بر اساس نظر آنها اصطلاح پول‌شویی

-
1. Chasing dirty money
  2. Credit card laundering
  3. Smart card laundering
  4. Global money laundering
  5. Anti money laundering
  6. Sybercrime laundering
  7. Syberspace money laundering
  8. Gold & Levi

خود یک «ارزش نهاده شده»^۱ است (گلد و لوی، ۱۹۹۴، ص ۱-۲).
 پروفیسور رایدر^۲ معتقد است که پول‌شویی ممکن است به هیچ وجه مربوط به جرائم جنائی نباشد و صرفاً جابه‌جایی پول جنبه «سری»، «اطلاعاتی»، یا در ارتباط با «امنیت ملی» یک یا چند کشور باشد (رایدر، ص ۲). مثال دیگر در مقایسه مطلب فوق فعالیت‌های بانک اعتبار و تجارت بین‌المللی^۳ و ارتباط آن با پول‌شویی است. فعالیت‌های این بانک از یک طرف مرتبط با کارهای «مانوئل نوریگا»^۴ و کارتل مواد مخدر «مدلین»^۵ بود و از طرفی حساب‌های سازمان سیا در این بانک بود و از سوی دیگر، همین بانک رابط فعالیت‌های «ایران-کنترا» و نفوذ در انتخابات ریاست جمهوری امریکا در دوران ریچارد نیکسون^۶ از حزب جمهوری خواه در سال ۱۹۸۲ بود (رایدر، ص ۲۲).

بسیار طبیعی است که واژه پول‌شویی یک «ارزش نهاده شده» باشد، زیرا بر اساس گفته گلد و لوی وقتی سازمان سیا پول‌های مورد نیاز برای انتخابات را از حساب بانک BCCI برداشت می‌کند، آن دسته از امریکایی‌هایی که در جریان امر هستند آن‌را به «تسهیلات مربوط به منابع ملی امریکا» تعبیر می‌کنند و اگر همین کار را «مافیا» یا «لیبیایی‌ها» انجام دهند آن‌را خلاف و مشمول «پول‌شویی» تلقی خواهند کرد. (گلد و لوی، ۱۹۹۴، ص ۲).

در ماه مارس ۱۹۹۸، گزارشی مبنی بر موفقیت یک گروه شبه پلیس ایتالیایی در متوقف کردن یک گروه مافیایی در معامله فروش اورانیوم که به کار سلاح‌های اتمی می‌آمد منتشر شد. این گزارش یکی از چندین موردی بود که در سال‌های اخیر به وقوع پیوست. این گروه مافیایی به سوخت‌های اتمی و اورانیوم غنی شده دسترسی داشت و

1. Value - laden

2. Rider

3. Bank of Credit & commerce international

4. Mannel Noriega

5. Medellin

6. Richard Nixon

برای فروش آنها به دولت‌ها، موسسات، گروه‌های تروریستی و حتی افراد به بالاترین قیمت ممکن اقدام می‌کرد. معامله سابق الذکر مربوط به فروش ۲۷ اینچ از میله سوخت اورانیوم بود که به قیمت ۷/۷ میلیون دلار تحت پوشش یک افسر پلیس ایتالیایی به خریداران که مدعی بودند از یکی از کشورهای خاورمیانه هستند عرضه شده بود. هم‌چنین پیشنهاد فروش ۸ میله سوخت هسته‌ای از نوع «First refusal» با این افراد در میان گذاشته شد (لیلی^۱، ۲۰۰۰، ص ۱۲۳).

مایر لانسکی^۲ تنها فردی بود که از محکومیت آل کاپون^۳ به دلیل عدم پرداخت مالیات بیش از همه تحت تأثیر قرار گرفت، لذا وی برای فرار از چنین سرنوشتی، تصمیم گرفت راه‌هایی بیابد تا پولش را پنهان سازد. وی از مزایای حساب‌های بانکی در سوئیس به نحوی استفاده کرد که متضمن شناخت مقدمات پول‌شویی در جهان گردید (استیل^۴، ۲۰۰۵، ص ۲).

طبق نظر لایسی^۵، مایر لانسکی یکی از با نفوذترین پول شوها در تاریخ این حرفه است. لانسکی با بهره‌گیری از امکانات بانک‌های سوئیس توانست یکی از اولین

1. Peter Lilley

۲. مایر لانسکی Meyer Lansky (۱۹۸۳-۱۹۰۲) در گروندو (روسیه) متولد شد. وی یکی از اولین پدر خوانده‌ها و از پیشگامان مافیا به حساب می‌آید.

۳. آل کاپون Al Capone (۱۹۴۷-۱۸۹۹) نام اصلی وی آلفونس کاپون است. در بروکلین متولد شد. وی از سر دسته‌های گانگسترهای دهه ۱۹۳۰ آمریکا و عضو حزب مافیا بود. وی به دلیل ارتکاب جرائم زیاد یازده سال از عمرش را در زندان گذراند. زمانی که از زندان آزاد شد به علت ابتلا به بیماری‌هایی چون سفلیس و ذات‌الریه درگذشت.

4. Steel

۵. جیمز لایسی James Lacey مدرک دکترای خود را در ۱۹۹۶ از دانشگاه یونین دریافت داشت. لایسی علاقه بسیاری به تحقیقات در زمینه تجارت و اقتصاد دارد و از پاییز سال ۲۰۰۳ در کالج فرانکلین پیرس فعال است:

تکنیک‌های واقعی پول‌شویی - یعنی استفاده از مفهوم وام و بازگشت پول - را با کاهش مالیات در جریان معاملات تلفیق کند (استیل، ۲۰۰۵، ص ۲).

در مقابل، برخی معتقدند که انتساب ریشه این اصطلاح به فعالیت گروه‌های مافیایی دهه ۱۹۲۰ یک افسانه است و وجه تسمیه پول‌شویی از آن‌رو است که پول سیاه یا غیرقانونی با یک مجموعه نقل و انتقالات جابه‌جایی شسته و تمیز می‌شود. به هر حال، پول‌شویی اصطلاح نسبتاً جدیدی است که نخستین بار در جریان رسوایی واترگیت در ۱۷ ژوئن سال ۱۹۷۳ توسط مشاور حقوقی نیکسون رئیس جمهور وقت امریکا به کار رفته است. در آن تاریخ، مقرر حزب دموکرات در واشنگتن دی سی مورد دستبرد افرادی از سازمان سیا، کاخ سفید، و حزب جمهوری خواه قرار گرفت و هم چنین مافیای کشور مکزیک با پرداخت مبلغ ۷۵۰ هزار دلار از انتخابات مجدد نیکسون حمایت کرد. (متعاقباً مجلس قانونگذاری امریکا دولت را از دخالت در امور خصوصی شهروندان عادی منع کرد). با این توضیح، در آن سال پول‌شویی در هیچ یک از مکاتب حقوقی جهان، جرم مستقل تلقی نمی‌شد. لیکن در دهه بعد، یعنی در سال ۱۹۸۲، یکی از محاکم آن کشور مستندات قانونی آن را با رأی دادگاه به وجود آورد (جزایری، ۱۳۸۲، ص ۱۱۳).

گزارش‌ها و آمار پول‌شویی

بر اساس گزارش توسعه اقتصادی سازمان ملل متحد، حجم و میزان پول‌شویی در سال ۲۰۰۴ در سطح جهانی حدود ۱/۵ تریلیون دلار بوده است (روکسیما، ...، ۲۰۰۵). در ۱۸ اکتبر سال ۱۹۹۴، فایننشال تایمز، گزارش داد که بر اساس تازه‌ترین برآوردهای مقامات امریکایی و انگلیسی، حجم پول شسته شده در نظام مالی جهان، حدود ۵۰۰ میلیارد دلار است که کم و بیش معادل ۲ درصد تولید ناخالص داخلی (GDP)^۱ است (ماهنامه بورس، ۱۳۷۷، ص ۱۱).

هر چه بیشتر پول کثیف در نظام بانکداری جهانی وارد شود، تشخیص منشأ آن دشوارتر می‌گردد. از آنجا که پول شویی فعالیتی سرّی است، تخمین مقدار پولی که در چرخه پول شویی قرار می‌گیرد بسیار دشوار است. مقدار پول شسته شده در جهان در طول یک سال بین ۵۰۰ میلیون تا ۱ تریلیون دلار تخمین زده می‌شود (۱/۵ تریلیون دلار در سال ۲۰۰۴)، اگر چه فاصله بین این دو عدد بسیار زیاد است، حتی پایین‌ترین مقدار برآورد شده هم برای دولت‌ها مشکلی جدی محسوب می‌شود (دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، ۲۰۰۴، ص ۲)¹.

در سال ۱۹۹۸ یک سرمایه‌دار کارآفرین روسی بنام گرگوری لیرنر² در اسرائیل محکوم به رشوه‌خواری، جعل اسناد، و کلاهبرداری در معاملات گردید. محکومیت آن در رابطه با استفاده از قوانین عادی برای پول شویی بود که به موجب آن مبلغ ۴۸ میلیون دلار صرف کوشش برای راه‌اندازی یک بانک در اسرائیل شده بود. وی ابتدا به ۶ سال حبس محکوم و سپس به موجب نقص حکم دادگاه با پرداخت ۵ میلیون دلار آزاد شد (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۲۹).

جهانی شدن فرصت‌های جدیدی به جنایت می‌دهد و جنایات به سرعت جهانی می‌شوند و مبارزه با پول شویی همکاری جدیدی را در سطح جهانی می‌طلبد. در مورد اهمیت حجم پول‌های شسته شده در جهان باید گفت که در سال ۲۰۰۰ برجسته‌ترین شرکت صنعتی جهان یعنی جنرال موتورز³ گردش مالی ۱۶۱۳۱۵۰۰۰۰۰۰ دلار داشته است و این مبلغ در حدود $\frac{1}{10}$ پول شسته شده در جهان است و در همین سال حجم تولید ناخالص داخلی سوئیس برابر ۱۹۱ میلیارد دلار بوده که فقط برابر حدود $\frac{1}{8}$ حجم پول‌های کثیف جهان بوده است (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۲۹).

بر اساس گزارش وزارت مالیه سوئیس، در اثر فروش مواد مخدر در سال ۱۹۹۸

---

۱. در باره اهمیت ارزش اقتصادی ۱۵۰۰۰۰۰۰۰۰۰ دلار یادآور می‌شویم که تولید ناخالص داخلی آمریکا (GDP) در سال ۱۹۹۸ برابر ۸۵۱۱ تریلیون دلار بیشتر نبوده است (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۲۹).

مبلغی حدود ۵۰۰ میلیارد دلار به بانک‌های آن کشور سرازیر شده است. در امریکا بر اساس گزارش اداره ملی سیاست‌های کنترل مواد مخدر^۱ فروش مواد مخدر در سال ۱۹۹۷ برابر ۵۷/۳ میلیارد دلار بوده و در همان سال ۹۰ درصد اسکناس‌های در گردش آلوده به مواد مخدر بوده، هم چنین نتایج یک تحقیق که در سال ۱۹۹۹ در لندن انجام شده نشان می‌دهد که ۹۹ درصد اسکناس‌های در گردش این کشور حداقل یک‌بار در ارتباط با کوکائین آلوده گشته است (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۲۶).

بر اساس برآورد وزارت کشور روسیه، در سال‌های نزدیک به سال ۲۰۰۰ حدود ۲۵ درصد تولید ناخالص ملی^۲ (GNP) آنها در رابطه با جنایات و جرائم سازمان یافته بوده است (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۲۷).

بازار سیاه ارز حاصل از پول شویی در سال‌های دهه ۱۹۹۰ در کلمبیا حدود ۵ میلیارد دلار، در جمهوری چک حدود ۱۰ درصد تولید ناخالص ملی داخلی آنها، در چین کمونیست حدود ۱۵ درصد (۱۹۹۶)، در لهستان حدود ۲ میلیارد دلار (۱۹۹۸)، در بلاروس^۳ حدود ۳۰ درصد تولید ناخالص داخلی، در کانادا بین ۵ تا ۱۷ میلیارد دلار، در مکزیک حدود ۹ میلیون دلار و یا ۵ درصد تولید ناخالص داخلی، در انگلستان حدود ۵۰ میلیارد دلار (۱۹۹۹) که حدوداً سومین صنعت بزرگ آن کشور را تشکیل می‌دهد، در مصر ۳ میلیارد دلار (۱۹۹۸)، جمهوری ایرلند ۱۲۶ میلیون دلار (۱۹۹۸) و در ایتالیا بر اساس گزارش‌های غیر رسمی ۵۰ میلیارد دلار بوده است. در عین حال، بر اساس اظهار نظر اتحادیه بانک‌های لبنان^۴ سالانه هیچ‌گونه پول کثیفی در کشور آنها به جریان در نمی‌آید.

بانک‌های سوئیس سالانه میزبان حدود ۴۰ تا ۵۰ میلیارد دلار پولی هستند که از روسیه به آن بانک‌ها سرازیر شده و مشخص نیست چه مقدار آن فرار سرمایه و چه میزان آن حاصل از پول شویی است (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۲۸). در ماه مارس ۱۹۹۸

1. Office of National Drug Control Policy

2. Gross National Product

3. Belarus

4. Lebanese Bankers Association

شاخص بورس «داو جانز»^۱ گزارش داد که حدود ۲-۵ درصد تولید ناخالص داخلی جهان و یا به عبارتی ۱-۳ تریلیون دلار پول‌هایی است که از پول‌شویی به دست آمده است (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۲۸).

تعداد معتادان جهان در سال ۱۹۹۵ حدود ۲۰۰ میلیون نفر برآورد شده و حجم معاملات مواد مخدر در همین سال حدود ۴۰۰ میلیارد دلار بوده که برابر ۸ درصد تجارت است و این رقم برتر از صنایع اتومبیل‌سازی، صنایع آهن و فولاد و چیزی در حدود صنایع نفت و گاز جهان است. برآورد سود سالانه مواد مخدر در جهان در حدود سال‌های ۱۹۹۹ بر اساس شنیده‌های کنگره‌های جهانی حدود ۴۸ میلیارد دلار بوده است (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۲۸).

شاید بسیاری از ارقام فوق قابل قبول و حتی قابل تصور نباشد و این در فضایی است که برآوردها کلی و بر اساس تخمین است و البته گزافه‌گویی در این باب در فضایی اتفاق می‌افتد که در خور آن است؛ پول قدرت می‌آورد و قدرت آهن ربایی است که جرائم را به خود جذب می‌کند. امروزه برخی پایگاه‌های تبلیغاتی در اینترنت توصیه می‌کنند که صاحب بانک خودت باش، معنی آن این است که اجازه رسمی چاپ پول را در دست داری (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۸۵). بسیاری از مراکز قانونی ثبت شده در مناطق «شناور در دریا»^۲ تمام هم خود را مصروف مبارزه با پول‌شویی و ایجاد حوزه‌های قضایی و قلمروهای قدرت^۳ و فعالیت‌های ستبری^۴ می‌کنند که به کار مبارزه با پول‌شویی در نقاطی نظیر جزایر باهاما^۵، باربادوس^۶، برمودا^۷، کی من^۸، جبل الطارق^۹، گرنسی^{۱۰}، هنگ

1. Dow Jones

2. Offshore

3. Jurisdictions

4. Robust action

5. Bahamas Islands

6. Barbados Islands

7. Bermuda Islands

8. Cayman Islands

9. Gibraltar

10. Guernsey

کنگ^۱، آیل آف من^۲، جرسی^۳، کشورهای لیختن اشتاین^۴ و سنگاپور^۵ فعالیت دارند. در تمامی مراکز «شناور در دریا» بهترین موقعیت‌های بی نظیر در اختیار پول‌شویان قرار می‌گیرد:

۱. شرکت‌های تجاری بین‌المللی^۶ (IBC's) (با سهام بی‌نام)؛

۲. مجوز تأسیس بانک به صورت «شناور در دریا»؛

۳. تراست‌هایی^۷ که می‌توانند سهام بی‌نام را تماماً در هر لحظه خریداری کنند.

یکی از مشخصات شرکت‌های تجاری بین‌المللی و بانک‌های «شناور در دریا» و تراست‌ها، مربوط به سهولت و سرعت تأسیس آنهاست. به طور مثال، شرکت‌هایی که تحت نام تجارت بین‌المللی (IBC) ثبت می‌شوند، می‌توانند نام‌های مشابه شرکت‌های تجاری جدی دنیا داشته در عین حال در محل ثبت قانونی هیچ فعالیتی نداشته باشند. به ندرت به چنین شرکت‌هایی مالیات تعلق می‌گیرد و ضمناً از مزایای کم‌نظیر زیر برخوردار می‌شوند:

۱. سرعت تشریفات ثبت شرکت‌ها، بعضاً کمتر از یک ساعت؛

۲. هزینه‌های تأسیس و نگهداری بسیار نازل؛

۳. اگر قرار باشد گزارش‌های سالانه بدهند در حداقل ممکن؛

۴. تعهدات و مسئولیت‌های مالی در حداقل ممکن؛

۵. مبادرت به هر کار ممکن در قالب کارهای تجاری.

بسیاری از مراکز مالی حاشیه‌ای چنین شرکت‌هایی را توصیه می‌کنند. وقتی شخصی یک شرکت IBC ثبت کرد می‌تواند سریعاً به نام آن حسابی باز کند و منافع صاحب آن تماماً زیر یک چتر حمایتی قرار می‌گیرد.

1. Hong Kong

2. Isle of Man

3. Jersey

4. Liechtenstein

5. Singapore

6. International Business Company

7. Trust

تنها در سال ۱۹۹۷ تعداد ۸۵۰۰۰۰ شرکت به صورت «شناور در دریا» در منطقه کارائیب^۱ ثبت شده‌اند. اگر مراکز و شرکت‌های مالی منطقه پاسیفیک^۲ را بر آنها بیفزاییم رقم تا ۱۶۰۰۰۰۰ افزایش خواهد یافت. در آن زمان پیش‌بینی شده بود که این تعداد تا سال ۲۰۰۰ به ۵۰۰۰۰۰۰ افزایش یابد. سهام چنین شرکت‌هایی بدون نام است، هر کس گواهی سهام را در دست داشته باشد صاحب شرکت است. مدیر یا مدیران اجرایی تنها برای گردش کارها منصوب شده و فقط مزد می‌گیرند؛ بنابراین، هیچ آمار مکتوبی از سهامداران و صاحبان شرکت در دست نیست (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۹۱). «بانک‌های شناور در دریا»^۳ نیز حالتی نظیر همین شرکت‌ها دارند و ساختار آنها با آنچه عرفاً در دنیا با عنوان بانک شناخته می‌شود کلاً متفاوت است. هیچ بانک «معتبر به اعتبار کشور»^۴ یا سرزمین در حوزه جغرافیایی یا حوزه قضایی بانک‌های «شناور در دریا» با آنها تجارت قانونی ندارد.

چنین بانک‌هایی فقط یک نام هستند. در حقیقت هر کس می‌تواند در ازاء پرداخت مبالغ مختصری صاحب یک بانک شود، بانکی که مقررات بسیار مختصری برای پیدایش و ثبت آن وجود دارد. این بانک‌ها هیچ سرمایه‌ای ندارند، هیچ نظارتی بر کار آنها نیست و لزوماً حتی در کشوری که به ثبت رسیده‌اند دفتری و اثاثیه‌ای ندارند. این بنیاد و اساس یعنی حذف «بودن‌ها» کار را برای پول‌شویی آسان کرده است؛ خصوصاً وقتی سایر اشخاص، بانک‌ها و مؤسساتی که می‌خواهند با آنها معاملاتی داشته باشند فرض می‌کنند که شخصیت‌های حقیقی مشخص، مسئولان متعدد، و سرمایه‌های کلان در کار بانک‌ها دخالت دارند (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۹۲).

برای تشریح شاخه‌ها، انشعابات و وظایف تراست‌ها که فهم آنها بسیار غامض و پیچیده است نیاز به نوشتن و مطالعه کتاب‌های مستقل است.

1. Caribbean Region

2. Pacific

3. Offshore Banks

«تراست» بنیادی حقوقی است که بر اساس یک قرارداد بوجود می‌آید (می‌تواند یک شخصیت حقیقی یا حقوقی باشد). تراست‌ها می‌توانند مالکیت قانونی دارایی‌های یک شرکت را تصاحب کنند و آنها را به منافع مالکان آنها گره بزنند. این مالکان خود نیز می‌توانند در زمره مؤسسان باشند (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۹۲). مشخصات برخی مکان‌ها که با تأمین منافع پول‌شویان در سراسر جهان مرتبط است عبارتند از: انگلیلا^۱، آنتیگوا^۲، آروبا^۳، بلیز^۴، کوک آیلندز^۵، کوستاریکا^۶، یونان^۷، گرانادا یا غرناطه^۸، جزایر مارشال^۹، موریسیوس^{۱۰}، نورو^{۱۱}، نیو^{۱۲}، پالو^{۱۳}، پاناما^{۱۴}، ساموآ^{۱۵}، سنت‌کیتس و نویس^{۱۶}، سنت‌وینسنت و گرو نادینز^{۱۷}، جزایر ترک و کائیکوس^{۱۸} (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۹۵).

در پول‌شویی معنی و مقصود هر مسئله‌ای نه تنها به راه حل آن مربوط است بلکه به نحوه کار ما نیز ارتباط پیدا می‌کند. «کارل یونگ»^{۱۹} معتقد است که معضلات و مسائل اساسی دنیا هرگز حل نمی‌شوند، اگر چنین به نظر برسد به معنی آن خواهد بود که چیزی از صورت مسئله حذف شده است.

«پیتر لیلی»، نویسنده کتاب «حقایق ناگفته درباره پول‌شویی‌های گسترده» فصل ششم مطالب خود را به پول‌شویی در فضا^{۲۰} در قرن بیست و یکم تخصیص داده و معتقد است

-
1. Anguilla	2. Antigua
3. Aruba	4. Belize
5. Cook Islands	6. Costa Rica
7. Cyprus	8. Grenada
9. Marshall Islands	10. Mauritius
11. Nauru	12. Nive
13. Palau	14. Panama
15. Samoa	16. St Kitts and Nevis
17. St Vincent and the Grenadines	18. Turks and Caicos Islands
19. Carl Jung	20. Cyber laundering

که آخرین مرز پول شویی فضاست. هم اکنون درآمدهای حاصل از حملات و جنایاتی که منشاء یا هدف آنها فضای اطلاعات کامپیوتری است^۱ در حال گسترش و افزایش است. در ماه دسامبر سال ۱۹۹۹ بر اساس گزارش پلیس پالرمو^۲ در ایتالیا مبلغی برابر ۳۳۰ میلیون پوند استرلینگ سرقت می شود که جزئی از یک عملیات پول شویی به وسیله مافیای ایتالیاست. این مبلغ مربوط به یک شرکت امریکایی بود که در نیوزلند^۳ و جزایر کای من^۴ ثبت شده بود و حساب هایی در اسرائیل و اسپانیا داشت. به دنبال جابه جایی مبالغی که در سویس سپرده گذاری شده بود هنگام انتقال به بانک هایی در رومانی^۵، چین^۶، کرواسی^۷، روسیه^۸ و لیبریا^۹ مبلغ فوق الذکر در «فضای اینترنتی پول شویی»^{۱۰} ناپدید گردید و مبالغ پول شویی شده آن به صورت سهام بورس «روی خط اینترنت» مورد معامله قرار گرفت. مأموران تجسس پلیس پالرمو به این نتیجه رسیدند که وجه مورد بحث در فضای بدون مرز مالی بازار که همه کس در آن می تواند شرکت داشته باشد به هر دلیلی مورد معامله پول و سهام قرار گرفته است (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۱۱۱-۱۱۲). به هر صورت نباید ظرفیت اینترنت را به عنوان یک گذرگاه برای پول شویی یا به وجود آمدن جنایاتی که باید شسته شوند نادیده گرفت.

نقش تعلیم و تربیت

ضرورت و اساس همه وقایع پول شویی تخلفات و جرائمی است که مقدمتاً اتفاق می افتد تا در پیامدهای بعدی آن درآمدهای ناباب، غیر اخلاقی، و غیر صادقانه ای تحصیل یا جابه جا شود. مبارزه با پول شویی فی الواقع مبارزه با معلول است و اگر چه در

1. Cyber crime attacks

2. Palermo

3. Newzeland

4. Cayman Islands

5. Romania

6. China

7. Croatia

8. Russia

9. Liberia

10. Cyberspace laundering

جای خود حائز اهمیت فراوان و در خور توجه، و به موجب اقدامات ملی و بین‌المللی، شایسته است؛ لیکن در قالب یک مبارزه ریشه دار لازم است به یک فرآیند آموزشی-تربیتی مبارزه با علت و معلول ارتقاء یابد.

علت بسیاری از وقایع و اعمال خلاف و جرائم و جنایات که به تحصیل و تصاحب مال یا موقعیت خلاف و قدرت اجتماعی-سیاسی منتهی شده و مفسده‌های بعدی را به دنبال خود می‌طلبد، نوعی زیاده‌طلبی، راحت‌طلبی، بیماری، طمع در مال و نوامیس مردم، یا کژ رفتاری فردی-خانوادگی و بعضاً قومی، قبیله‌ای، و نژادی است.

همه انسان‌ها در موقعیت‌های انسانی-اجتماعی یا خانوادگی-آموزشی، یا فرهنگی-مذهبی-اعتقادی، و بالاخره اقتصادی-زیست محیطی یکسانی متولد نمی‌شوند و رشد نمی‌یابند، بلکه انحراف و انحطاط و کژ رفتاری، موضوع فروپاشیدگی و سقوط اخلاقی-اجتماعی بسیاری از انسان‌ها، خانواده‌ها، اقوام و بعضاً ملل و نحل است.

اینکه چگونه می‌توانیم و از کجا می‌بایست حرکتی ریشه‌دار و استوار در مبارزه با تخلفات، جرائم، جنایات، و به طور کلی فروپاشیدگی‌های اخلاقی، ثمر بخش، و تضمین شده را آغاز کنیم امری دشوار است. اصولاً مأموریت همه ادیان و مکاتب اخلاقی-انسانی چیزی جز این نیست و در مجموع می‌باید حکمت خداوند در آفرینش توأمان خیر و شر، شیطان و ملک، فرشته و ابلیس و ارسال رُسل و انزال کتب و وعده بهشت و تهدید به جهنم را نیز در راستای همین تربیت قرار داد. بحث در صلاحیت مرئیان و استعداد مترئیان و تضاد و تعارض در طُرُق، حتی در شرایع وحی از همین مشرب و آبشخور می‌گذرد. اگر ما نیز مانند خداوندگار جلال‌الدین رومی اعتقاد کنیم که «دوست دارد یار این آشفنگی / خاطر آشفته به از خفتگی»، می‌بایست در این قلم زدن استوار بمانیم و از آن پرهیز نجویم.

اگر قبول کنیم که اولین موضوع خلاف در عالم بر اساس اساطیر دستوری و متون الهی رانده شدن انسان از بهشت بود به قدمت و سابقه این مهم که ریشه‌ای سترک به قد و قامت تاریخ آفرینش انسان دارد پی خواهیم برد. اگر قبول کنیم که حضرت ابراهیم توسط قوم خویش بر منجیق منتهی به آتش نشست، نوح پس از ۹۵۰ سال خدمت بیش از ۳۰

نفر گمره را هدایت نکرد و قوم خویش را شایسته نفرین و گرفتار طوفان بلا دانست، موسی (ع) از پس یک غیبت چهل روزه در کوه طور قوم خویش را گوساله پرست یافت و عیسی (ع) برای تنبّه از راستی و درستی و صداقت توسط کز اندیشان متعصب مذهبی چوبه دار تصلیب را بوسه زد (روایات مسیحی)، به ناچار باید قبول کنیم که این فصل از کار یعنی مبارزه با پول‌شویی با اهرم تعلیم و تربیت هم امر ساده‌ای نخواهد بود، چون بخش مهمی از تعلیم و تربیت ریشه در تعلیم و باورهای مذهبی دارد؛ بنابراین ناگزیر نقش تعلیم و تربیت ریشه در شاهراه معرفت مذهبی خواهد داشت.

در عین حال نمی‌توان فراموش کرد که تفاوت موجود در میان کشورها و ملت‌ها در سبقت در گناهان و معاصی و فروپاشیدگی اخلاقی را جز در پرده تعلیم و تربیت و سرمایه‌گذاری در مدارس و دانشگاه‌ها نمی‌توان یافت. دامنه تخلقات، جرائم و پول‌شویی‌های بعدی به وسعت تعلیم و تربیت رنگ و بو می‌پذیرد و اگر طینت و فطرت آدمیان را همسان فرض کنیم چاره‌ای جز تکیه بر آموزش نخواهیم دید. یک‌بار دیگر می‌بایست به سراغ آدام اسمیت^۱، دیوید هیوم^۲، جان استوارت میل^۳، آلفرد مارشال^۴، تئودور شولتز^۵، گری بکر^۶ و دیگران رفت و حکمت تاکید آنها بر سرمایه‌گذاری در آموزش^۷ و سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی^۸ را عمیق‌تر مطالعه کرد و کاربرد آن را در آموزش و پرورش ایران خصوصاً به صورت عملیاتی مورد مطالعه دقیق قرار داد و این مهم با مشارکت دانشگاه‌ها و وزارت آموزش و پرورش، مطبوعات، و مردم از طریق برگزاری سمینارهای مکرر و مداوم برای عموم مردم در چارچوب آموزش‌های عمومی و نیز برای متولیان امور تنظیم نمود.

تأکید بر فطرت بشر در گریز از مناهای و طفره رفتن از آنچه مولانا فرمود: اختلاف

1. Adam Smith

2. David Hume

3. John Stuart Mill

4. Alfred Marshall

5. Theodore W. Schultz

6. Gary Becker

7. Capitalization in Education

8. Capitalization in Human Capital

عقل‌ها در اصل بود/ بروفاق سنیان باید شنود؛ بر خلاف قول اهل اعتزال/ که عقول از اصل دارد اعتدال. استقبال خدمت به هم‌نوع از اولین دروس فصل تعلیم و تربیت است و الا تفاوت‌ها آنقدر زیاد است که اگر شرب شراب را در آیینی مقدس (مسیحیت) و در آیینی حرام مطلق (اسلام) بدانیم خواهیم دید که قول خواجه شمس‌الدین محمد حافظ در اینکه «آن قدر هست که بانگ جرسی می‌آید»، نشان از بعد مسافتی بس بعید می‌دهد. در پول‌شویی هم همین حدیث وافی است، لایحه پول‌شویی جمهوری اسلامی ایران^۱ در تبصره ماده ۱ خود سه مورد «ربا»، «قمار»، «فحشا» را در زمره جرائم مشمول پول‌شویی قرار داده است. این لایحه به منظور تأمین اهداف کنوانسیون وین^۲ که در سال ۱۳۷۰ با تصویب قوه مقننه ایران به آن پیوسته، تنظیم شده است. بر اساس مفاد کنوانسیون وین و برخی منضمات پول‌شویی بعد از آن از جمله کنوانسیون استراسبورگ^۳ ۱۹۹۰، برنامه جهانی علیه پول‌شویی^۴ ۱۹۹۷، کنوانسیون پارامو سال ۲۰۰۰، FATF سال ۲۰۰۱، ربا خواری موضوع این جرم‌ها نیست، فحشا در بسیاری از کشورها بعضاً قانونی است، قمار سازمان یافته از جمله فعالیت‌های مورد حمایت بسیاری از دولت‌ها و کشورهاست؛ بنابراین، تأکید لایحه قانونی دولت جمهوری اسلامی در تبصره ماده ۱ توسل به کنوانسیون‌های بین‌المللی برای حل مشکلات قانونگزاری ملی است، در عین حال که برای مبارزه با این امور احتیاجی به قانون پول‌شویی در ایران نیست. گرچه می‌توان فعالیت‌های بانکی ایران را در زمره عدول از مقررات دینی دانست^۵، گرچه گریز از فحشاء در تشیع با عقد نکاح متعه تسهیل شده و گرچه برخی قمارها با ابزار شمشیر بازی و اسب دوانی می‌تواند در استثناء قرار بگیرد، در عین حال بد نیست لااقل

۱. مصوب جلسه هیأت وزیران در جلسه مورخ ۲۷-۶-۱۳۸۱

2. Vienna 1988 convention

3. Strasburg 1990

4. UNODC 1997

5. Palermo 2000

6. Financial Action Task Force

یک مورد آن یعنی فحشاء که مشمول تبصره ماده یک لایحه پول شویی جمهوری اسلامی قرار گرفته و هیچ کدام از کنوانسیون‌های مرتبط با پول شویی بدان وقعی نگذاشته‌اند مورد مطالعه دقیق‌تری قرار بگیرد؛ زیرا اعمال هر سیاستی با قوانین عادی امکان‌پذیر است و نیازی به تغییر ساختار جهانی پول شویی ندارد. بهره برداری جنسی^۱ یا صنعت فروش پوست^۲ اینک متأسفانه تبدیل به تجارت پرسودی شده که با صنعت توریسم عنان بر عنان می‌رود.

امروزه روسپیگری رسمی در بسیاری کشورها نظیر هلند، آلمان، فرانسه، استرالیا، برزیل، انگلستان، مجارستان و حداقل برخی قسمت‌ها از ایالات نودا (بعد از سال ۱۹۷۷) در امریکا وجود دارد. در سایر ایالات امریکا حداقل در شکل پیشنهاد ارتباط و معامله جنسی مشمول جریمه و ۳۰ روز زندان می‌شود. روسپیان در چارچوب قوانین رسمی برخی کشورها یا لاقط در معرض دید آنها از طریق سایت‌های کامپیوتری و اینترنتی اقدام به جلب مشتری می‌نمایند و فروش خدمات جنسی آنها از طریق تلفن یا اینترنت در سایت‌های معینی^۳ قابل مشاهده و مطالعه است (فلوروز، ۱۹۹۸، ص ۲۲).

نقش تعلیم و تربیت در اصلاح رفتار دختران خصوصاً در دوران نوجوانی بسیار مهم است. آمار فرار دختران در کل ایالات متحده امریکا نشان می‌دهد در حدود سال‌های ۱۹۹۶ بیشترین فرار دختران مربوط به سنین ۱۳-۱۶ سال بوده است. سنین ۱۰-۱۲ سال حدود ۶ درصد و سنین ۱۷ سال حدوداً زیر ۱۰ درصد بوده است (فلوروز، ۱۹۹۸، ص ۹۱). در راستای روسپیگری «صنعت عکس، فیلم، و صحنه‌های برهنه نمایشی»^۴ در سال‌های اخیر رشد قابل توجهی داشته است. این صنعت سالانه حدود ۶ میلیارد دلار فروش را به خود تخصیص داده است (فلوروز، ۱۹۹۸، ص ۱۱۶).

بر اساس قوانین امریکا، امروزه هر امریکایی ممکن است در رابطه با بهره برداری

1. Sex rproptation

2. Skin Industry

3. Such as "Phone Sex" "Cyber Sex", "Lap dancing"

4. Pronography industry

جنسی نوجوانان در کشورهای خارجی نیز مورد تعقیب قانونی قرار گیرد (فلوورز، ۱۹۹۸، ص ۱۳۳).

آمار جهانی فحشاء بعد از سال ۱۹۷۰ لاقلاً حکایت از فروش ۳۰۰۰۰۰۰۰ زن و دختر به قصد روسپیگری می‌کند و کمیسیون حقوق بشر پاکستان مدعی است که در سال ۱۹۹۱ حدود ۲۰۰۰۰۰۰ زن بنگلادشی در پاکستان مجبور به فحشاء شده‌اند. جامعه شناسان عارضه فوق را یکی از تبعات فقر اقتصادی در جهان سوم می‌دانند (فلوورز، ۱۹۹۸، ص ۱۶۵).

کشور تایلند در سال‌های آخر دهه ۱۹۹۰ حدود ۵۰۰۰۰۰۰ روسپی داشته و درآمد صنعت روسپیگری در آن کشور حدود ۴۰۰۰۰۰۰۰۰۰ دلار بوده است. امریکا به موجب قرار داد سال ۱۹۶۷ با دولت تایلند سربازان در حال مرخصی جنگ کره را برای استراحت و تفریح به تایلند می‌فرستاد و آنها بر رونق صنعت روسپیگری می‌افزودند. در سال ۱۹۷۱ بانک جهانی به دولت تایلند توصیه کرد که برای باز پرداخت بدهی‌های خود «صنعت توریسم جنسی» را تقویت کند، این امر با درآمدهای چند میلیون دلاری ارتباط اقتصادی تنگاتنگی بین دولت، بانک‌ها، شرکت‌های هواپیمایی، تورهای گردشگری، هتل‌ها، کلوب‌های شبانه، و رستوران‌ها بوجود آورد. حلقه اتصال بهره برداری اقتصادی در این صنعت استفاده از زنان و دختران روستایی با توجه به ماهیت فرهنگی آنان است (فلوورز، ۱۹۹۸، ص ۱۶۶). تجربه فوق در کشور تایلند نمونه‌ای از خلاء تعلیم و تربیت را چه در ارتباط معنوی بین امریکا و تایلند و چه در جو حاکم بر بانک جهانی در رابطه با مخدوش شدن مصادیق اخلاق، اعتبار خانواده، و سلامت نفس در جهان نشان می‌دهد. هندوستان در سال‌های ۱۹۹۹ حدود ۱۰۰۰۰۰۰۰ روسپی را در درون خود داشته است (فلوورز، ۱۹۹۸، ص ۱۶۷). ژاپن در حدود سال‌های ۱۹۹۰ شاهد روسپیگری تعداد زیادی از زنان و دختران دبیرستانی بود که در شهرهای بزرگی مانند توکیو خود فروشی را وسیله جانبی تأمین نیازهای زندگی کرده بودند. در همین سال‌ها دلالان فروش، دختران تایلندی را به مبلغی حدود ۱۴۰۰۰ دلار می‌خریدند تا مبلغی حدود ۳۰۰۰۰ دلار بفروشند و سفارت تایلند در توکیو ماهانه حدود ۲۵۰ نفر از آنها را به

مملکت خودشان عودت می دهد (فلوورز، ۱۹۹۸، ص ۱۶۸).

روسیه در سال‌های آخر قرن بیستم شاهد جمعیت بیکاران زیادی بوده که حدود ۷۵ درصد آنها زنان و دختران هستند؛ بسیاری از آنها تحصیلات خوبی دارند، در بین آنها حقوقدان، طیب، معلم، و مانند آن فراوان یافت می شود. برخی از آنها ازدواج کرده و صاحب فرزند یا فرزندان هستند، در عین حال به فحشاء به عنوان یک رشته بقاء حیات می نگرند و غالباً در شهرهای بزرگ مانند مسکو در خیابان‌ها پرسه می زنند. خیلی از آنها برای خدمت به مشتریان خارجی دوره دیده و تربیت شده‌اند. هزاران زن و دختر در «ونوس»^۱ که اولین مدرسه روسی استریپتیز^۲ است درس می خوانند. فارغ‌التحصیلان غالباً به کشورهای نظیر سنگاپور، آلمان، و سوئد اعزام می شوند. آنها در قالب تورهای گردشگری که ۱۵ درصد درآمد آن به مدیران مدرسه اختصاص می یابد برای مدت یک تا شش ماه مسافرت می کنند و هر شب می توانند تا حدود ۱۲۰ دلار درآمد داشته باشند، پس از این مدت نیز بسیاری از آنها در همان کشورها کاری دست و پا می کنند و اقامت می گیرند، برخی نیز به روسپیگری می پردازند و برخی ازدواج می کنند و بعضاً با پس انداز درآمدهایشان مجدداً به روسیه مراجعه می کنند (فلوورز، ۱۹۹۸، ص ۱۶۹).

باید توجه داشت که این قبیل مؤسسات مقدمه «مؤسسات بین‌المللی سازماندهی شده برای روسپیگری» هستند. خلاء معنوی تعلیم و تربیت و خصوصاً تعلیم و ترویج اعتقادات اخلاقی و باورهای مذهبی، مفهوم گناه و آثار درآمدهای غیر قانونی و سرچشمه و منشاء رزق حلال در خانواده را کم رنگ کرده است. طبیعی جلوه دادن و پذیرش چنین فعالیت‌هایی نزد سازمان‌های بین‌المللی و خصوصاً مؤسسات تابعه سازمان ملل و توصیه اعمال پول‌شویی در کشورهای عقب افتاده اقتصادی که غالباً موضوع چنین فروپاشیدگی‌هایی هستند توصیه‌ای «پس رویدادی» در قالب میارزه با معلول‌هاست که غالباً مفاهیم پول‌شویی را هدف و نشانه گرفته است. قسمت زیادی از این پتانسیل می تواند با استفاده از متون درسی خصوصاً در مدارس ابتدایی و متوسطه

مفاهیم ضمنی اهداف «پیش رویدادی» زیادی را در جهت مبارزه با علت‌ها در برگیرد. اهداف فوق از جمله رسالت‌های اساسی تعلیم و تربیت در جهت تزکیه وجدان‌های نهفته و بیدار بشری در جهت راهنمایی واقعی و هدف‌دار آنهاست. متأسفانه در کتاب‌های درسی کشورهای چوچون ایران علی‌رغم وجود ریشه‌های اعتقادی مذهبی برای مبارزه آتی علیه انحرافات جنسی، روسپیگری و ربا خواری، کلاهبرداری، ارتشاء، قاچاق کالا و سایر بزه کاری‌ها سرمایه‌گذاری لازم نشده است، و وزارت دادگستری تنها به قبول قانونی توصیه‌های پول‌شویی کنوانسیون وین اکتفا کرده (اسعدی، ۱۳۸۲، ص ۲۵۷)، دولت نیز لایحه‌ای را تصویب کرده و به مجلس فرستاده که حتی در تهیه پیش نویس آن برخی مسئولان درجه اول وزارت دادگستری مشارکت نداشته (باقرزاده، ۱۳۸۳، ص ۳۱۷) و حتی رئیس قوه قضائیه از مشارکت مغفول و بی‌خبر مانده است (همایش بین‌المللی...، ۱۳۸۲، ص ۲۳). مجلس نیز پس از حدود ۲ سال و چند ماه نسبت به تصویب آن اقدامی نکرده و در پیچ و خم کمیسیون‌های مختلف مجلس سرگردان مانده است^۱. حتی در مقام تصویب این قانون نیز برخی مقامات یا دستگاه‌های مسئول بدان اعتقادی ندارند (باقرزاده، ۱۳۸۳، ص ۳۰۵).

بعضی از صاحب‌نظران، ارائه دهندگان مقاله، و مدعوین همایش بین‌المللی، مبارزه با پول‌شویی را بعضاً مترادف با تطهیر پول گرفته (همایش بین‌المللی...، ص ۳۲۳، ۲۸۳ و ۲۹۳) و یا مفاهیم اولیه‌ای چون «تروریسم» و برخی فعالیت‌های مسلمانان حکومت‌های نظیر فلسطین را در ارتباط با پول‌شویی دانسته و یا مخالفان داخلی و خارجی حکومت‌ها را در زمره فعالیت‌های پول‌شویی قلمداد کرده‌اند که مستحق توجه و تأمل فراوان است (همایش بین‌المللی...، ص ۳۲۴).

بر اساس مقاله‌ای که تحت عنوان «تجارت پوست^۲» در مجله تایم^۳ چاپ شده، نویسنده درباره «بهره‌برداری جنسی» از روسپیان روسی در خارج از روسیه توضیح

۱. تاریخ تقدیم لایحه ۶-۷-۱۳۸۱ است.

می‌دهد، همه هفته پروازهای دربستی حامل زنان و دختران روسی در فرودگاه دبی به زمین می‌نشینند تا به مدت ۱۴ روز که زمان ویزای آنان است به تجارت «خدمات سرگرم کننده» بر اساس آگهی‌های از قبل آماده شده خودشان پردازند (لیلی، ۲۰۰۰، ص ۱۶۹).

کوبا تا قبل از انقلاب ۱۹۵۹ فیدل کاسترو بهشت تجارت فحشاء بود. پس از انقلاب، فیدل کاسترو فحشاء را از کوبا بیرون راند، تأمین کار و ارائه آموزش برای روسپیان اولین اقدام بود. کاسترو در نطق سال ۱۹۹۲ خود اظهار داشت: «کوبا دیگر در جرگه اقدار امریکا در نخواهد آمد و ملت کوبا رضایت نخواهند داد کشورشان در ردیف کشورهای توأم با بیکاری، فقر، و فحشاء تبدیل شود». علی‌رغم صحبت‌های فیدل کاسترو وقتی یک طیب ماهانه حدود ۳ دلار درآمد دارد و با این قدرت خرید پایین بایستی هزینه‌های زیادی را پرداخت کند، بسیاری از زنان و دختران تحصیل کرده در تعطیلات آخر هفته به روسپیگری پاره وقت می‌پردازند و از این طریق تأمین معیشت می‌کنند (فلوورز، صص ۱۷۰-۱۷۱).

کشور هلند در مناطق معینی از شهرها روسپیگری را قانونی می‌داند. در آن کشور در سال‌های دهه آخر ۱۹۹۰ حدود ۲۰٬۰۰۰ فاحشه رسمی وجود داشته و خیلی‌ها معتقدند اگر روسپیان پاره وقت را به آنها بیفزاییم باید این رقم را تا دو برابر افزایش داد. در عین حال، در این کشور درصد آمار مبتلایان به بیماری ایدز در بین روسپیان و کل جامعه تفاوت معنی داری ندارد (فلوورز، ۱۹۹۸، ص ۱۷۱).

استرالیا همانند تایلند و فیلیپین پس از دوران جنگ ویتنام بعضاً پایگاه استراحت سربازان امریکایی بود و از آن نظر فحشاء در آن سرزمین رونق گرفت. در برخی ایالات استرالیا روسپیگری برای مردان و زنان قانونی است. در این کشور سن قانونی روسپیگری ۱۸ سال است (فلوورز، ۱۹۹۸، ص ۱۷۴).

در سال ۱۹۴۹ کنوانسیون توسط سازمان‌های متحد تهیه شد که بر اساس آن قاچاق

انسان و فحشاء و سوءاستفاده از فحشاء منع شده بود (فلوروز، ۱۹۹۸، ص ۱۹۲). کنوانسیون ۱۹۴۹ سازمان ملل متحد به همین موضوع مربوط می‌شود.^۱ شرح و تفصیل مثال‌های فوق نشان می‌دهد که فراگیر بودن برخی تخلفات اجتماعی در کشورهای صنعتی و طبعاً گرفتاری بزرگ‌تر آن در کشورهای عقب افتاده لزوم توجه اخلاقی - مذهبی - فرهنگی - تربیتی را در چه در سطح جهانی توسط سازمان‌های وابسته به سازمان ملل متحد و چه در سطوح منطقه‌ای در چارچوب پیمان‌های همکاری منطقه‌ای، چه در چارچوب سازمان‌های مذاهب بزرگ مانند یهودیان، مسیحیان، مسلمانان، هندوان، بوداییان، و مانند آن مطرح می‌کند.

جمع بندی و نتیجه گیری

تاریخچه تحولات پول‌شویی نشان می‌دهد که انسانیت در سطح وسیعی و به سرعت از مقام تقوی و کرامت به سمت و سوی ابتذال و رذالت در حرکت است و متأسفانه علوم، فنون و تکنولوژی‌ها و نهادهای سازمان دهی شده و پیشرفته روز بروز زمینه ضلالت بیشتر بسیاری از گمراهان و فرومایگان را فراهم کرده است. مولانا جلال‌الدین فرمود: در حدیث آمد که یزدان مجید/ خلق عالم را سه گونه آفرید (فرشته، حیوان، بشر) و اضافه فرمود: قسم سوّم با خران ملحق شدند/ خشم محض و شهوت مطلق شدند؛ و بنای علم آخری نهادند اسفلی شدند از سافلین که نام برازنده کالانعام را از خداوند دریافت داشتند. چاره و درمان چنین درد عظیمی چیست؟ آیا چاره‌ای جز تعلیم و تربیت وجود دارد؟ حتی تعالیم دینی نیز فقط در همین مقولات می‌گنجد؛ لاجرم چاره‌ای جز اتباه، عرفان، و تزکیه نفس در نقد جان نیست. آموختن از بزرگان و حکیمان و انسان‌های برجسته و نمونه عالم و آشنا شدن با سوانح حیات آنها و پند گرفتن و عمل کردن چاره کار است. تفاهم با مقاوله نامه‌های جهانی، همکاری با سازمان‌های تابعه

1. The UN 1949 convention for the suppression of the traffic in persons & of the exploitation of the prostitution of others

سازمان ملل و مشارکت با کنفرانس‌های بین‌المللی و ملی، تصمیمات، قطعنامه‌ها و خلاصه سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی، در بستر فعالیت‌های وسیع آموزش عمومی و آموزش‌های تخصصی، آن‌هم در جهت تعالی تعالیم معنوی، تزکیه نفس، ایمان، اعتقاد، تقوی و خلاصه گریختن از دروغ و ریا، دورویی و تلبیس، خودبینی و خودپسندی، چاپلوسی و تزویر، ثناگویی و فردپرستی و آویختن در علم و عقل و اخلاق و دانش نخواهد بود؛ آن‌هم با عشق به انسان و محبت به انسانیت گرچه خود محبت نیز نتیجه دانش است، کی گزافه بر چنین جایی نشست.

مآخذ

- سمیرا اسعدی، سید حسن (۱۳۸۲). «نقش فرآیند پول‌شویی و مصادره اموال در روند قاچاق مواد مخدر»، همایش مبارزه با پول‌شویی. شیراز.
- میرجوینس الیزابت (۱۳۸۲). «سخنرانی نماینده دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد (UNODC) در وین»، همایش مبارزه با پول‌شویی. شیراز.
- میرباقرزاده، احد (۱۳۸۳). «جرائم اقتصادی و پول‌شویی. تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد».
- میرجزایری، مینا (۱۳۸۲). «جرم پول‌شویی به عنوان یک جرم مستقل»، همایش مبارزه با پول‌شویی. شیراز.
- دوبوتیز، گیل (۱۳۸۳). پول‌شویی. ترجمه سید علی راسخ قائم مقامی. تهران: انتشارات دستان با همکاری اداره کل روابط عمومی و امور بین‌المللی پست بانک.
- شمس ناری، محمدابراهیم (۱۳۸۲). «سیاست کیفری ایران در قبال تطهیر پول، رویکرد به اسناد بین‌المللی»، همایش مبارزه با پول‌شویی. شیراز.
- میرماهانامه بورس (۱۳۷۷). تهران، شماره ۱۴، اسفند.
- میرمطهری، سید احمد (۱۳۷۷). «پول‌شویی چیست». ماهنامه بورس، تهران، شماره ۱۴، اسفند.
- همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی (۱۳۸۲). «پول‌شویی» مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات. شیراز: نشر وفاق.

United Nations Office on Drugs and Crime(2005). "Global Programme Against Money Laundering": www.unodc.org/unodc/en/money_laundering.html.

Oxford English Dictionary (1989).by Simpson and weiner. Clarendon Press, Oxford, Vol VIII.

Gold & Levi(1994), "Money Laundering in the UK: an appraisal of suspicion - based reporting," the Police Foundation & University of Wales College of Cardiff.

Rider, B.( ). "Taking the Profit out of Crime in B. Rider & M. Ashe (eds). Above , N. 5 Chapter 1.

Lilley, Peter(2000)."Dirty Dealing" *The Untold Truth About Global Money Laundering* 2000. Kogam Page us.

Flowers, Barri, R.(1998), "*The Prostitution of women and Girls*".Mcforland& Company, Inc.Publishers <http://www.praximalconsulting.com/pressDueDiligence.htm>

SID

ابزارهای پژوهش

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه‌های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم‌های آموزشی

سامانه ویراستاری (ویرایش متون فارسی، انگلیسی، عربی)

کارگاه‌ها و فیلم‌های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

روش تحقیق کمی

روش تحقیق کمی

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش مهارت‌های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران